

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка»

Факультэт спецыяльнай адукацыі

Кафедра лагапедыі

Дапусціць да абароны ў
дзяржаўнай
экзаменацыйнай камісіі
дэкан факультэта
спецыяльнай адукацыі

_____ С.Я. Гайдукевіч

«__» _____ 2013 г.

загадчык кафедры лагапедыі

_____ І. М. Логінава

«__» _____ 2013 г.

ДЫПЛОМНАЯ РАБОТА

ФАРМИРОВАНИЕ СВЯЗНОГО МАУЛЕНИЯ У
МАЛОДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С АГУЛЬНЫМ
НЕДАРАЗВИТОМ МАУЛЕНИЯ С ВЫКАРИСТАНИЕМ
АПОРНЫХ СХЕМ

Работу выканала:

студэнтка 507 групы 5 курса

дзённай формы атрымання адукацыі

Кушнер Анастасія Александрэўна

Навуковы кіраўнік:

кандыдат педагагічных навук, дацент

Баль Наталля Мікалаеўна

Абаронена «__» _____ 2013г.

з адзнакай «_____»

Мінск 2013

Змест

УВОДЗІНЫ.....	3
Глава 1	
ТЭАРЭТЫЧНЫЯ АСНОВЫ ДАСЛЕДВАННЯ ЗВЯЗНАГА МАЎЛЕННЯ Ё МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ З АГУЛЬНЫМ НЕДАРАЗВІЦЦЁМ МАЎЛЕННЯ.....	4
1.1 Звязнае маўленне і асаблівасці яго развіцця ў антагенэзе.....	4
1.2 Праблема вывучэння звязнага маўлення ў дзяцей з маўленчымі парушэннямі	8
1.3 Метадычныя падыходы да работы па фарміраванні звязнага маўлення ў малодшых школьнікаў з агульным недаразвіццём маўлення.....	12
Глава 2	
КАРЭКЦЫЙНА-ПЕДАГАГІЧНАЯ РАБОТА ПА ФАРМІРАВАННІ ЗВЯЗНАГА МАЎЛЕННЯ Ё МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ З АГУЛЬНЫМ НЕДАРАЗВІЦЦЁМ МАЎЛЕННЯ.....	17
2.1 Метадычныя рэкамендацыі па падрыхтоўцы дыдактычнага матэрыяла для работы па фарміраванні звязнага маўлення ў малодшых школьнікаў з агульным недаразвіццём маўлення.....	17
2.2 Распрацоўкі канспектаў заняткаў з вучнямі 1-2 класаў з агульным недаразвіццём маўлення з выкарыстаннем апорных схем	19
ЗАКЛЮЧЭННЕ	33
СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ.....	34
ДАДАТКІ.....	36

УВОДЗІНЫ

Актуальнасць праблемы

Нам вядома, якую значную ролю выконвае звязнае маўленне ў працэсе выхавання і навучання дзяцей, а таксама ў іх сацыяльным жыцці. Катэгорыя дзяцей з агульным недаразвіццём маўлення трапляе ў абставіны, калі асаблівасці звязнага маўлення робяцца прычынамі не толькі школьнай неспяховасці, але і прычынамі парушэнняў міжасобасных зносін (І.Ф. Гаркуша, В.В. Кажэўнікава). Відавочна, што існуе неабходнасць паляпшэння якасці карэкцыйнай дапамогі дзецям, якія адчуваюць цяжкасці ў самастойным авалоданні адзначаным відам маўлення.

Не меншую, а мабыць і значна большую праблему ўяўляе сабой неабходнасць аказання карэкцыйнай дапамогі дзецям з маўленчымі парушэннямі на роднай мове. На сённяшні момант існуе пэўны запыт на правядзенне і метадычнае забеспячэнне лагапедычных заняткаў на беларускай мове, які паступае з боку бацькоў і спецыялістаў. Але сацыякультурная сітуацыя, што назіраецца ў нашай краіне, характэрызуецца пераважным ўжываннем рускай мовы. Такім чынам карэкцыйная работа з дадзенай катэгорыяй дзяцей будзе праводзіцца ва ўмовах блізкародаснага білінгвізму, што можа ўскладніць працэс развіцця звязнага маўлення з улікам інтэрферэнцыі (М.Г. Яленскі, А.Х.Галазаў, Х.Х.Сукунаў). Разуменне неабходнасці карэкцыі парушэнняў звязнага маўлення і важнасці сацыяльнага запрыся на правядзенне заняткаў на роднай мове абумовілі актуальнасць нашага навуковага пошуку.

Мэта дадзенай дыпломнай работы – тэарэтычна і практычна абаснаваць, распрацаваць і апрабаваць дыдактычны матэрыял для фарміравання звязнага маўлення ў малодшых школьнікаў з нярэзка выяўленым агульным недаразвіццём маўлення з выкарыстаннем апорных схем.

Аб’ектам даследавання з’яўляецца працэс фарміравання звязнага маўлення ў малодшых школьнікаў з агульным недаразвіццём маўлення.

Прадмет даследавання – дыдактычны матэрыял для фарміравання звязнага маўлення ў вучняў 1-2 класаў з нярэзка выяўленым агульным недаразвіццём маўлення (НВАНМ) на лагапедычных занятках.

Задачы, адпаведна мэце, аб’екту і прадмету намі былі пастаўлены наступныя:

1. Адзначыць тэарэтычныя асновы фарміравання звязнага маўлення ў малодшых школьнікаў з агульным недаразвіццём маўлення (АНМ).
2. Правесці вывучэнне стану звязнага маўлення ў вучняў 1-2 класаў з НВАНМ.
3. Адаптаваць тэксты мастацкай літаратуры і распрацаваць прыблізныя канспекты заняткаў для розных этапаў работы па фарміраванні звязнага маўлення ў вучняў 1-2 класаў з НВАНМ.

У якасці **метадаў даследавання** намі былі выбраны: на тэарэтычным узроўні – аналіз псіхалага-педагагічнай літаратуры, адаптацыя тэкстаў

мастацкай літаратуры; на эмперычным – эксперымент, накіраваны на канстатаванне і фарміраванне, інтэрпрэтацыйны метады з выкарыстаннем матэматычнай статыстыкі.

Апрацацыя вынікаў навуковай работы

Вынікі даследавання абмяркоўваліся і дакладаліся на пасяджэнні кафедры лагапедыі факультэта спецыяльнай адукацыі БДПУ (май 2013 г.); IV Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі (з міжнародным удзелам) “Специальное образование: профессиональный дебют” (БДПУ, сакавік 2013г.); IX універсітэцкай студэнцкай навукова-практычнай канферэнцыі “Студенческая наука как фактор личностного и профессионального развития будущего специалиста” (БДПУ, красавік 2013г.); навукова-практычнай канферэнцыі з міжнародным удзелам “Логопедическая работа по развитию связной речи с детьми с тяжелыми нарушениями речи” у рэжыме вэбінара (Санкт-Пецярбург, РДПУ ім. А.І. Герцэна, сакавік 2013 г.); рэспубліканскай патрыятычнай акцыі “Я – грамадзянін Беларусі” (май 2013г.).

Апублікаванасць

1. Кушнер, А.А. К проблеме адаптации текстового материала для работы по формированию связной речи у младших школьников с общим недоразвитием речи в условиях близкородственного двуязычия / Н.Н. Баль, А.А. Кушнер // Логопедическая работа по развитию связной речи с детьми с тяжелыми нарушениями речи: материалы научно-практ. конференции с междунар. участием, СПб., 30 марта 2013 г. / РГПУ им. А.И. Герцена. – СПб., 2013.

2. Кушнер, А.А. Асаблівасці звязнага маўлення ў малодшых школьнікаў з агульным недаразвіццем маўлення, якія навучаюцца ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму / А.А. Кушнер // Специальное образование: профессиональный дебют: материалы IV Рэспубліканскай навукова-практ. конф. (с междунар. участием), г. Минск, 14 марта 2013 г./ Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка; ред. кол. О.В. Мамонько (отв. ред.) и др. – Минск: БГПУ, 2013. – С. 87-88.

3. Кушнер, А.А. Асаблівасці звязнага маўлення малодшых школьнікаў з нярэзка выяўленым агульным недаразвіццем маўлення / А.А. Кушнер // Студенческая наука как фактор личностного и профессионального развития будущего специалиста: материалы IX университетской студенческой научно-практ. конференции, г. Минск, 26 апреля 2013 г. / Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка. – Минск: БГПУ, 2013. (здадзена ў друку)

Структура і аб’ём даследавання

Работа складаецца з уводзін, трох глаў, заключэння, бібліяграфічнага спісу (64 крыніцы) і дадаткаў. Агульны аб’ём тэкставай часткі без уліку бібліяграфічнага спісу і дадаткаў складае 50 лістоў. 6 дадаткаў займаюць 80 лістоў.

СПІС ВИКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Александрина, И.Н. Формирование связного высказывания у детей с ОНР / И.Н. Александрина, Н.Д. Судакова // Логопед. – 2008. – №8. – С. 4–10.
2. Алексеева, М.М. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников: Учеб. пособие для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. – 3-е изд., стереотип / М.М. Алексеева, Б.И. Яшина. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 400 с.
3. Баль, Н.Н. К проблеме понятийно терминологического аппарата логопедии / Н.Н. Баль // Специальная педагогика и специальная психология: современные проблемы теории, истории, методологии: материалы II Междунар. теоретико-методолог. семинара, 26 апр. 2010 г. В 2 ч. Ч. 2 / Моск. гос. пед. ун-т. – М.: ГОУ ВПО МГПУ, 2010. – С. 3–6.
4. Баль, Н.Н. Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста с тяжёлыми нарушениями речи: учеб.-метод. пособие для учителей-дефектологов дошк. учреждений / Н.Н. Баль, Н.В. Дроздова. – Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010. – 152 с.
5. Белякова, Л.И. Развитие лексикона детей-билингвов/ Л.И. Белякова, М.В. Конончук // Школьный логопед. – 2010. – №4. – С. 42–47.
6. Блащинская, И.А. Проблема развития словаря дошкольников в условиях близкородственного билингвизма / И.А. Блащинская // Весці Беларус. дзярж. пед. ун-та. Сер. 1. Педагогіка. Псіхалогія. Філалогія. – 1994. – № 4. – С. 21–25.
7. Большой психологический словарь / Под ред. В.П. Зинченко, Б.Г. Мещерякова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Педагогика-Пресс, 1997. – 440 с.
8. Бутэвіч, А.І. Прыгоды памаўзлівай Рыскі. Казка: для малод. шк. узросту / А.І. Бутэвіч. – Мінск: “Юнацтва”, 1999. – 95 с.
9. Величко, Л.И. Анализ повествовательной устной речи шестилеток // Характеристика связной речи детей 6-7 лет / Л.И. Величко // НИИ содержания и методов обучения АПН СССР. – М., 1979. – 108 с.
10. Воробьева, В.К. К вопросу изучения процесса восприятия речевых высказываний учащимися школы V вида / В.К. Воробьева // Школьный логопед. – 2008. – №3. – С. 50–53.
11. Воробьева, В.К. Методика развития связной речи у детей с системным недоразвитием речи / В.К. Воробьева. – М., АСТ Астрель, 2007. – 158 с.
12. Воробьева, В.К. Особенности связной речи школьников с моторной алалией / В.К. Воробьева // Нарушение речи и голоса у детей. М.: Просвещение, 1975. – С. 55–64.
13. Вясёлка: Апавяданні, казкі, вершы: Для дашк. і мал. шк. узросту / Уклад. Т.С. Тарасава, М.А. Маляўка. – Мінск: “Юнацтва”, 1997. – 224 с.
14. Вясёлка: Апавяданні, казкі, вершы: Для дашк. і мал. шк. узросту / Уклад. Т.С. Тарасава. – Мінск: “Юнацтва”, 2002. – 238 с.

15. Глухов, В.П. Из опыта логопедической работы по формированию связной речи детей с ОНР дошкольного возраста / В.П. Глухов // Дефектология. – 1994. – №2. – С. 56–73.
16. Глухов, В.П. Формирование связной речи детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи / В.П. Глухов. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: АРКТИ, 2004. – 168 с.
17. Глухов, В.П. Формирование связной монологической речи у детей с ОНР в процессе обучения пересказу / В.П. Глухов // Дефектология. – 1989. – №1. – С. 69–76.
18. Грибова, О.Е. К вопросу об оценке динамики становления текстовой компетентности у подростков с тяжёлыми нарушениями речи / О.Е. Грибова // Логопедия сегодня. – 2011. – №1. – С. 40–47.
19. Грибова, О.Е. Становление механизма компрессии текста у учащихся специальной (коррекционной) школы V вида: старшие классы / О.Е. Грибова // Логопедия сегодня. – 2007. – №2. – С. 5–11.
20. Гусева, Т.С. Предупреждение нарушений чтения и письма у детей в условиях двуязычия / Т.С. Гусева // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2011. – №6. – С. 41–44.
21. Доморацкая, З.А. Описания первоклассников / З.А. Доморацкая // Характеристика связной речи старших дошкольников и первоклассников. – М.: НИИСИМО, 1980. – 88 с.
22. Доморацкая, З.А. Особенности описаний детей шести лет // Характеристика связной речи детей 6-7 лет./НИИ содержания и методов обучения АПН СССР. – М., 1979. – 108 с.
23. Ефименкова, Л.Н. Формирование речи у дошкольников: (Дети с общим недоразвитием речи). Кн. для логопеда / Л.Н. Ефименкова. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1985. – 112 с.
24. Жукова, Н.С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников / Н.С. Жукова, Е.М. Мастюкова, Т.Б. Филичева. – Екатеринбург: III тур, 2003. – 318 с.
25. Зайцева, Л.А. Основы обучения второму языку в специальных школах для детей с тяжелыми нарушениями речи / Л.А. Зайцева, Н.Г. Еленский, Н.Н. Баль. – Минск: Харвест, 2006. – 128 с.
26. Здир В. Возраст читателя и специфика произведений для детей / В. Здир // Практическая психология и логопедия. – 2009. – №4. – С. 44–47.
27. Змушко, А.М., Беларуская мова ў VI класе спецыяльнай агульнаадукацыйнай школы для дзяцей з цяжкімі парушэннямі маўлення з рускай мовай навучання / А.М. Змушко // Дэфекталогія. – 2007. – №1. – С.16–20.
28. Капцюг, Т.А. Вопыт выкарыстання падручнікаў агульнаадукацыйнай школы пры вывучэнні беларускай мовы і літаратуры дзецьмі з цяжкімі парушэннямі маўлення / Т.А. Капцюг // Спецыяльная адукацыя. – 2008. – №4. – С.14–55.

29. Константинова, А.В. Коррекционное обучение грамоте детей-билингвов / А.В. Константинова, Л.И. Печурин // Школьный логопед. – 2009. – №3. – С. 51–65.
30. Коньшина, Н.А. Формирование связной речи у младших школьников с ОНР / Н.А. Коньшина // Логопед. – 2007. – №6. – С. 106–114.
31. Ладыженская, Т.А. Об изучении связной речи детей, поступающих в школу / Т.А. Ладыженская // Характеристика связной речи детей 6-7 лет / НИИ содержания и методов обучения АПН СССР. – М., 1979. – 108 с.
32. Ладыженская, Т.А. Развитие речи учащихся / Т.А. Ладыженская. – М.: Учпедгиз, 1960. – 75с.
33. Ладыженская, Т.А. Система работы по развитию связной устной речи учащихся / Т.А. Ладыженская // Науч.-исслед. ин-т содерж. и методов обучения. Акад. пед.наук СССР. – М.: Педагогика, 1975. – 255с.
34. Леонтьев, А.А. Основы теории речевой деятельности / А.А. Леонтьев. – М.: Изд-во “Наука”, 1974. – 368 с.
35. Лурия, А. Р. Язык и сознание. / Под ред. Е. Д. Хомской. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1979. – 320 с.
36. Маршэўская, В.В. Сучасная беларуская мова. Сінтаксіс: дапам. / В.В.Маршэўская. – Гродна: ГрДУ, 2008. – 159 с.
37. Мушынская, Т. Свята печанай бульбы: Аповяданні, казкі: для малод. шк. Узросту / Тацяна Мушынская. – Мінск: Маст. літ., 2003. – 63 с.
38. Науменко, О.А. Наглядное моделирование как средство формирования связного высказывания у старших дошкольников с ОНР / О.А. Науменко, С.Л. Ананенко // Спецыяльная адукацыя. – 2009. – №3 – С. 31–37.
39. Нелюбин, Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. 3-е изд., перераб/ Л.Л. Нелюбин. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 320 с.
40. Основы теории и практики логопедии/ Под ред. Р.Е. Левиной. – М.: Просвещение, 1968. – 386 с.
41. Пазднякоў, М.П. Падарожжа ў краіну загадак: для малод. шк. узросту/ М.П. Пазднякоў. – Мінск: Літаратура і мастацтва, 2007. – 144 с.
42. Понятийно-терминологический словарь логопеда / Под ред. В.И. Селивёрстова. – М., Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1997. – 400с.
43. Развитие речи детей дошкольного возраста: Пособие для воспитателя дет. сада / Под ред. Ф. А. Сохина. – 2-е изд., испр. – М., Просвещение, 1984. – 223 с.
44. Реметаров, А.А. Основная мысль в высказываниях первоклассников / А.А. Реметаров // Характеристика связной речи старших дошкольников и первоклассников. – М.: НИИСИМО, 1980. – 88с.
45. Рогожкина, Г.С. Освоение детьми-билингвами количественно-именных сочетаний / Г.С. Рогожкина // Логопед в детском саду. – 2007. – №9. – С. 23–29.
46. Розенталь, Д.Э. Словарь-справочник лингвистических терминов. / Д.Э. Розенталь, М.А. Теленкова // Изд. 2-е. – М.: Просвещение, 1976. – 543 с.

47. Рубинштейн, С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 712 с.
48. Савко, Л.Н. Моделирование и наглядность как основные средства становления связной речи у детей с ОНР / Л.Н. Савко // Специальная адукацыя. – 2010. – №4. – С. 44–47.
49. Соломатина, Г.Н. Билингвизм, его влияние на речевое развитие ребёнка / Г.Н. Соломатина // Логопедия. – 2007. – №3. – С. 5–11.
50. Сохин, Ф.А. Психолого-педагогические основы развития речи дошкольников / Ф.А. Сохин. – М., Издательство «МПСИВоронеж», 2002. – 221 с.
51. Спирова, Л.Ф. Особенности речевого развития учащихся с тяжёлыми нарушениями речи (I–IV классы) / Л.Ф. Спирова // Науч. исслед. ин-т дефектологии АПН СССР. – М.; Педагогика, 1980. – 192 с.
52. Тишина, Л.А. Влияние словарной работы на развитие связной речи дошкольников с общим недоразвитием речи / Л.А. Тишина, Г.Р. Кузахметова // Логопедия сегодня. – 2007. – №2. – С. 59–63.
53. Ткаченко, Т.А. Учим говорить правильно. Система коррекции общего недоразвития речи у детей 6 лет. Пособие для воспитателей, логопедов и родителей / Т.А. Ткаченко. – М.: "Издательство ГНОМ и Д", 2003. – 112 с.
54. Ушакова, О.С. Теория и практика развития речи дошкольника / О.С. Ушакова. – М.: ТЦ Сфера, 2008. – 240 с.
55. Филичева, Т.Б. Особенности речевого развития дошкольников / Т.Б. Филичева // Практическая психология и логопедия. – 2007. – № 1. – С. 30–34.
56. Филичева, Т.Б. Четвёртый уровень недоразвития речи / Т.Б. Филичева // Логопедия сегодня. – 2008. – №3. – С. 41–44.
57. Филичева, Т.Б. Логопедическая работа с детьми четвёртого уровня речевого развития / Т.Б. Филичева // Логопедия сегодня. – 2008. – №3. – С. 44–49.
58. Филичева, Т.Б., Чиркина, Г.В. Обучение и воспитание детей с общим недоразвитием речи / Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина // Логопедия // Т.Б. Филичева [и др.]; Под ред. Л.С. Волковой. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. — 680 с.
59. Филичева, Т.Б. Психолого-педагогические основы коррекции общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста / Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина // Дефектология. – 1985. – №4. – С. 72–78.
60. Халилова, Л.Б. Структурно-семантические нарушения текстовой продукции младших школьников с недоразвитием речи / Л.Б. Халилова, О.А. Безрукова // Дэфекталогія. – 2007. – №6. – С. 41–48.
61. Халилова Л.Б. Диагностика семантического компонента языковой компетенции у дошкольников с недоразвитием речи / Л.Б. Халилова, Ю.Б. Шулекина // Логопед в детском саду. – 2008. – №5. – С. 16–23.
62. Чытанка для дзіцячага садка: для дашкольнага ўзросту/ Уклад.: Вінцук Вячорка, Пётра Садоўскі. – Мінск: Мэдысант, 2008. – 372 с.
63. Эльконин, Д.Б. Развитие речи в дошкольном возрасте / Д.Б. Эльконин // Избранные психологические труды. – М., Педагогика, 1989. – 560 с.

64. Яленскі, М.Г. Навучанне беларускай мове вучняў з цяжкімі парушэннямі маўлення ў кантэксце кампетэнтнаснага падыходу / Яленскі М.Г., Зайцава Л.А // Спецыяльная адукацыя. – 2012. – №1. – С.3–9.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ